

ULUSLARARASI DERS KİTAPLARI VE EĞİTİM MATERYALLERİ DERGİSİ (IJOTEM)

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijotem>

İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler ve İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Ders Kitaplarının 21. Yüzyıl Becerileri Açısından İncelenmesi*

* Bu çalışma 10. International Eurasian Educational Research Congress Bildiri Özetleri Kitabı'nda (2023) yer alan ve sunulan özet bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

Hafize Merve TAKAK KARTAL¹ Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü Yüksek Lisans hafize_merve_takak@ hotmail.com Orcid ID: 0000- 0001-7959-9383	Ebru UZUNKOL² Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü Doç. Dr. ebrud@sakarya.edu. tr Orcid ID: 0000- 0002-1897-137X	Fatma Nur AYDIN³ Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü Yüksek Lisans fatma.aydin18@ogr.s akarya.edu.tr Orcid ID: 0000-0001- 9676-3501	Gül Emine KILIÇ⁴ Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü Yüksek Lisans g.emine.kilic@gmail .com Orcid ID: 0000- 0003-1454-0721
---	--	---	--

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Alınma Tarihi: 9.04.2024
Kabul Edilme Tarihi: 27.05.2024
Çevrimiçi yayınlanma tarihi: 27.05.2024

Alıntı: Tabak Kartal, H. M., Uzunkol, E., Aydın, F. N., & Kılıç, G. E. (2024). İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler ve insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi ders kitaplarının 21. yüzyıl becerileri açısından incelenmesi. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi*, 7(1), 73-101.

İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler ve İnsan Hakları, Yurttaşlık Demokrasi Ders Kitaplarının 21. Yüzyıl Becerileri Açısından İncelenmesi¹

Hafize Merve TAKAK KARTAL¹

Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü

Ebru UZUNKOL²

Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü

Fatma Nur AYDIN³

Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü

Gül Emine KILIÇ⁴

Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü

ÖZ

Araştırma Makalesi

Günümüzde eğitim-öğretimin amacı öğrencileri kendilerini tanıyan, topluma uyum sağlayan ve çağın gerekliliklerini yerine getirebilen bireyler yetiştirmektir. Bu amaca ulaşabilmek için ise çağın gerektirdiği becerilere odaklanmak gerekmektedir. Bu bağlamda 21. yüzyıl becerileri olarak tanımlanan beceriler büyük bir önem kazanmıştır. 21. yüzyıl becerilerinin kazandırılmasında büyük öneme sahip derslerden ikisi de Sosyal Bilgiler (SB) ve İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi (İHYD) dersleridir. SB ve İHYD derslerinde öğretmenler çoğunlukla ders kitaplarına başvurumaktadırlar. Bu çalışmada ilkökul 4. sınıf SB ve İHYD ders kitaplarını 21. yüzyıl becerileri açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği kullanılmıştır. İlkokul 4. sınıf SB ders kitabında yaratıcı düşünme becerisine 89, işbirliği becerisine 102, eleştirel düşünme becerisine 93, iletişim becerisine 106 kez değinildiği, bu becerilere daha çok metinler ve sorularda yer verildiği görülmüştür. İlkokul 4. sınıf İHYD ders kitabında ise yaratıcı düşünme becerisine 40, iş birliği becerisine 88, eleştirel düşünme becerisine 90, iletişim becerisine 184 kez değinildiği, bu becerilere daha çok hazırlık çalışmaları ve etkinlik bölümlerinde yer verildiği görülmüştür. Her iki kitabında 21. yüzyıl becerileri açısından geliştirilebilir olduğu ortaya çıkmıştır. Bulgular ışığında ilkökul 4. sınıf SB ve İHYD ders kitaplarının 21. yüzyıl becerileri hedeflerine göre zenginleştirilmesi önerisinde bulunulmuştur.

Alınma Tarihi:9.04.2024

Kabul Edilme Tarihi:
27.05.2024

Çevrimiçi yayınlanma
tarihi: 27.05.2024

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi, öğrenme ve yenilenme becerileri, ders kitabı

*Bu çalışma 10. International Eurasian Educational Research Congress Bildiri Özetleri Kitabı'nda (2023) yer alan ve sunulan özet bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

Sorumlu yazar iletişim bilgileri:

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, hafize_merve_takak@hotmail.com Orcid ID: 0000-0001-7959-9383

²Doç. Dr., ebrud@sakarya.edu.tr Orcid ID: 0000-0002-1897-137X

³Yüksek Lisans Öğrencisi, fatma.aydin18@ogr.sakarya.edu.tr Orcid ID: 0000-0001-9676-3501

⁴Yüksek Lisans Öğrencisi, g.emine.kilic@gmail.com Orcid ID: 0000-0003-1454-0721

Analysis of Primary School 4th Grade Social Studies and Human Rights, Citizenship and Democracy Textbooks in terms of 21st Century Skills¹

Hafize Merve TAKAK KARTAL¹

Sakarya University, Faculty of Education, Department of Elementary Education

Ebru UZUNKOL²

Sakarya University, Faculty of Education, Department of Elementary Education

Fatma Nur AYDIN³

Sakarya University, Faculty of Education, Department of Elementary Education

Gül Emine KILIÇ⁴

Sakarya University, Faculty of Education, Department of Elementary Education

Abstract

In today's education system, the aim is to educate students who can adapt to society and read the requirements of the modern era. One way to achieve this is by equipping students with 21st-century skills. Two important subjects for developing these skills are Social Studies and Human Rights, Citizenship, and Democracy. Teachers often rely on textbooks for these subjects. This research aims to examine the 4th grade Social Studies and Human Rights, Citizenship, and Democracy textbooks in terms of 21st-century skills. The research used the document analysis technique, which is a qualitative research method. It was found that the 4th grade Social Studies textbook mentions creative thinking skills 89 times, collaboration skills 102 times, critical thinking skills 93 times, and communication skills 106 times. These skills are mostly addressed through texts and questions. On the other hand, the Human Rights, Citizenship, and Democracy textbook mentions creative thinking skills 40 times, collaboration skills 88 times, critical thinking skills 90 times, and communication skills 184 times. These skills are mostly addressed through preparatory activities and exercises. Both textbooks are limited in terms of addressing 21st-century skills. Based on these findings, it is recommended to enrich the 4th grade Social Studies and Human Rights, Citizenship, and Democracy textbooks in terms of 21st-century skills. This can be done by incorporating more activities, projects, and discussions that promote creative thinking, collaboration, critical thinking, and communication skills. Additionally, the textbooks should include content that helps students understand different perspectives and addresses issues related to diversity. By enriching the textbooks in this way, they can become more effective tools in equipping students with 21st-century skills. It is also important for teachers to improve their teaching and assessment methods for these skills. The education system should make such improvements to support students in developing their 21st-century skills.

Keywords: Social studies, human rights, citizenship and democracy, learning and renewal skills, textbook

Research Article

Received: 9.04.2024
Accepted: 27.05.2024
Published online:
27.05.2024

* This study is a revised and expanded version of the abstract presented and included in the 10th International Eurasian Educational Research Congress Proceedings Book (2023).

Corresponding author

¹Graduate Student, hafize_merve_takak@hotmail.com Orcid ID: 0000-0001-7959-9383

²Doç. Dr., ebrud@sakarya.edu.tr Orcid ID: 0000-0002-1897-137X

³Graduate Student, fatma.aydin18@ogr.sakarya.edu.tr Orcid ID: 0000-0001-9676-3501

⁴Graduate Student, g.emine.kilic@gmail.com Orcid ID: 0000-0003-1454-0721

Giriş

Eğitimin en önemli amaçlarından biri yaşadığı çağa ayak uydurabilen ve içinde yaşadığı toplumu ve elbette dünyayı daha ileriye götürebilecek bireyler yetiştirmektir. Bu amaçla eğitim programları da vatandaş yetiştirmeye odaklanmakta, aktif vatandaşlık eğitimi programların temelini oluşturmaktadır. Vatandaş kavramı, halkı meydana getiren (Kan, 2009), bir politik sistemin tam ve eşit üyesi olan bireyler (Bakioğlu ve Kurt, 2016) olarak tanımlanmaktadır. Vatandaşlık kavramı ise kişi ile devlet arasında aidiyeti temsil eden ve hukuksal, siyasal, kültürel ve sosyolojik boyutları olan bir kavramdır (Kan, 2009).

Etkin demokrasinin gerektirdiği vatandaşlık tipleri ise bulunduğu topluma yönelik sorumluluklarını yerine getiren kişisel sorumluluğa sahip vatandaş, toplum kuruluşlarının çabalarına etkin bir biçimde katılım sağlayan katılımcı vatandaş ve sosyal, siyasal ve ekonomik yapılar arasındaki ilişkileri değerlendirebilen adalet merkezli vatandaşlardır (Bakioğlu ve Kurt, 2016; Çelik;2019; Hablemitoğlu ve Özmete, 2012; Westheimer ve Kahne, 2004). Bu bağlamda vatandaşlık eğitiminin temel amacı sorumluluk alan, eleştirel düşünen, problem çözen ve katılım becerilerini davranışa dönüştüren bireyler yetiştirmektir (Kuş,2020). Vatandaşlık eğitimi kişilerin küçük yaşlardan itibaren mantıklı bir şekilde düşünme becerisini kavrayarak, bulunduğu toplumun içinde gerçek kararlar almada yeterliliğe sahip olma sürecidir (UNESCO,2015). Böylece vatandaşlık eğitimi öğrencilerin birey ve toplum olarak yerel, bölgesel, ulusal düzeyde sorumluluk almak isteyen eleştirel düşünen, aktif vatandaşlar olmasını destekleyerek onları toplumsal yaşama ve hayatın kendisine hazırlamaktadır (Elkatmış, 2013).

Vatandaşlık eğitimiyle kazandırılması hedeflenen beceriler aynı zamanda 21. yüzyıl becerilerini kapsamaktadır. Vatandaşlık eğitimi günümüzde çoğunlukla okullarda verilmeye çalışılmaktadır. Eğitim ve öğretimin genel amacı ise bulunduğu zaman ve çağın gerekliliklerine uygun bilgi ve beceriye sahip bireyler yetiştirilmesini sağlamaktır (Uçak ve Erdem, 2020). Sürekli değişim ve gelişimle beraber öğrencilere verilmesi gerekli olan beceriler de değişkenlik göstermektedir. Böylece güncel yaklaşımlar, güncel beceriler, güncel teknolojiler ortaya çıkmıştır (Karakaş, 2015). Anagün, Atalay, Kılıç ve Yaşar'ın (2016) belirttiği üzere, gerekli bilgi ve beceriye sahip olmak da bu becerileri kazanmaktan geçer. Ancak sürekli değişim ve gelişimle beraber öğrencilere verilmesi gereken beceriler de değişkenlik göstermektedir. Gerekli becerilerin neleri kapsadığı ile ilgili bir netlik mevcut değildir. Gelen (2017) 21. yüzyıl becerilerini Öğrenme ve yenilenme becerileri, bilgi medya

ve teknoloji becerileri, yaşam ve meslek beceriler olmak üzere üç başlık altında ele almaktadır:

Tablo 1

21. Yüzyıl Becerileri

Ana Beceriler	Öğrenme ve Yenilenme Becerileri	Bilgi Medya ve Teknoloji Becerileri	Yaşam ve Meslek Becerileri
Alt Beceriler	Yaratıcılık ve Yenilenme Problem Çözme Eleştirel Düşünme İletişim ve İş birliği	Bilgi Okuryazarlığı Medya Okuryazarlığı Bilgi ve İletişim Teknoloji Okuryazarlığı	Esneklik ve Uyum Girişimcilik Öz Yönetim Sosyal Beceriler Kültürlerarası Beceriler Üretken ve Sorumluluk Liderlik ve Sorumluluk

Tablo 1’de görülen 21. yüzyıl becerilerinden öğrenme ve yenilenme becerileri yaratıcılık ve yenilenme, problem çözme, eleştirel düşünme, iletişim ve işbirliğidir. Yaratıcı düşünme becerisi fikirleri, nesnelere, kavramları vb. kullanarak alışılmışın dışında bir şeyler ortaya çıkarma, özgün fikirler sergileyebilmektir (Brookhart, 2010). Yaratıcı düşünme becerisi, toplumların bilim, teknoloji, sanat gibi farklı alanlarda ilerleme sağlayabilmesi açısından vatandaşlık eğitimi için oldukça önemli bir beceridir. İş birliği becerisi ise çeşitli gruplarla etkileşim halinde olmak ve saygı çerçevesinde bir hedefe ulaşmak için ortak çalışmaktır, olumlu bağlılık içerisinde ekipte sorumluluk üstlenerek yapılan etkinlikleri bireysel değerlendirebilmektir (Partnership for 21st Century Learning, 2015; Trilling ve Fadel, 2009). İş birliği becerisi toplumsal olarak birlikte hareket edebilme ve ortak amaçlara ulaşabilme açısından vatandaşlık eğitimi için son derece önemlidir. Eleştirel düşünme zihinsel süreçlerden oluşan her şeyin iyi veya kötü yanlarının değerlendirilmesiyle sorgulamaktır (Seferoğlu & Akbıyık, 2006). Demokratik toplumlarda eğitim aracılığıyla olaylara eleştirel bakabilen, mantıklı düşünebilen ve düşüncelerini rahatlıkla savunabilen vatandaşlar yetiştirmek hedeflenmektedir. Bu açıdan bakıldığında eleştirel düşünme becerisinin ve elbette bilgiyi ürettiğimiz, başkasına aktarıp anlamlandırdığımız bir etkinlik olarak tanımlanabilecek iletişim becerisinin demokratik vatandaşlık eğitimi için kritik bir beceri olduğu söylenebilir (Memişoğlu, 2014; Özkılıç, 2009).

Vatandaşlık eğitiminin önemi derslerle sınırlandırılmayacak kadar kapsamlı olsa da ilkökul düzeyinde SB ve İHYD dersleri vatandaşlık eğitimi dersleri temelde vatandaşlık eğitimi amacını taşımaktadır. Bu bağlamda vatandaşlık eğitimi için nitelik artırıcı olarak ifade

edilebilecek olan 21. Yüzyıl becerileri SB ve insan hakları yurttaşlık ve demokrasi dersleri açısından oldukça gereklidir (Çelikkaya, 2011). SB dersi insan ve toplum ilişkilerini kapsamaktadır (Önal ve Kaya, 2013). Söz konusu becerilerin kazandırılabilmesi için diğer derslerde olduğu gibi SB ve İHYD derslerinde bilgi ve becerileri öğrencilere aktarmak için başvuru materyallerden biri de ders kitaplarıdır.

Okullarda kullandığımız kitaplar, kademeli bir şekilde sınıf düzeylerine uygun olarak öğrencilerin kullanıma ve öğretim programlarına uygun olarak tasarlanmış ders materyalleridir. Bilginin nesilden nesile aktarılmasında kitaplar rol almaktadır. (Yılmaz ve ark., 1998). Öğretmenler konuları öğrencilere anlatırken çoğunlukla ders kitaplarından yardım alırlar. Bu yüzden ders kitaplarının önemi ve işlevi artmaktadır (Gülersoy, 2013). Ders kitapları eğitim-öğretim süreçlerinin gizli kahramanlarıdır. Çünkü ders kitaplarına tüm öğrenciler kolayca ulaşabilmektedir. Konuların sınıf seviyelerine uygun oluşturulması, konuların görsellerle ortaya konması, kazanımlara ulaşılma düzeyinin ölçme-değerlendirme yapılarak gözden geçirilmesi ders kitaplarının işlevselliğini daha da artırmaktadır (Göçer, 2008). Bu sayede öğrencilere ders kitapları yoluyla topluma uyum sağlayacak 21. yüzyıl bilgi, beceri ve değerlerini kazandırması hedeflenmektedir (Aslan ve ark., 2015).

Günümüz bilgi toplumunda 21. yüzyıl becerilerini bilen ve uygulayan bireylerin yer alması önemlidir. Nedeni ise süratle farklılaşan ve ilerleyen zamana uyum sağlama gereksinimidir (Bernal, 2014). Bu durumda eğitim sistemleri 21. yüzyıl becerilerini öğrencilere kazandırmada katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda eğitim sisteminde yer alan ders kitapları 21. yüzyıl becerilerini içine almalıdır. Bu kapsamında yönelik ülkemizde zaman zaman öğretim programlarına birçok değişiklik yapılmıştır. 21. Yüzyıl becerilerine öğretim programlarında ve ders kitaplarında yer verilmiştir. Ders Kitaplarının 21. yüzyıl becerileri açısından inceleme çalışmalarının az sayıda olduğu görülmektedir. Demir ve Özyurt, (2021) 4,5, 6 ve 7.sınıf SB dersi öğretim programı kazanımlarını ve MEB 4, 5, 6 ve 7.sınıf SB dersi kitaplarında yer alan etkinlik ve sorularını öğrenme ve yenilenme becerileri, bilgi medya ve teknoloji becerileri, yaşam ve meslek becerileri açısından incelemiştir. İHYD dersine yönelik çalışmalara bakıldığında genellikle öğretmenlerin ve öğrencilerin bu derse ve bu dersin ders kitaplarına, öğretim programına yönelik görüşleri alındığı görülmüştür (Gürel, 2016; Aslan & Aybek, 2018; Haçat & Demir, 2017). Özellikle 4. sınıf düzeyine yönelik hem SB hem İHYD ders kitaplarının birlikte ele alındığı çalışmalara ve İHYD ders kitabının 21. yüzyıl becerileri açısından incelenmesine yönelik yapılmış çalışmalara rastlanmamıştır. Bu anlamda bu araştırmada ilkökul 4. sınıf SB ve İHYD ders kitaplarının bütüncül olarak 21. Yüzyıl

becerilerinden öğrenme ve yenileme becerileri açısından incelenmesi literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Koyuncu (2022) yürüttüğü araştırması sonucunda SB dersinde öğretmenler tarafından en çok kullanılan materyallerin başında ders kitaplarının geldiği sonucuna ulaşmıştır. Berat ve Candan (2022) ise öğretmenlerin SB ders kitaplarının beceri uygulama açısından bazı eksiklikleri olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu açıdan araştırma, öğrencilerin toplumsal dünyayı tanımaları ve geliştirmelerine katkı sağlamaları açısından oldukça önemli olan SB ile İHYD dersi beceriler açısından ihtiyaçları ortaya koyması bakımından önemli görülmektedir. Araştırmanın, ders kitaplarındaki eksiklikleri veya güçlü yanları ortaya koyarak ileride ders kitabı yazım süreçlerine destek sağlaması bakımından katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu düşüncelerden yola çıkılarak araştırmada, ilkokul 4.sınıf da bulunan SB ve İHYD dersinde kullanılan ders kitaplarında 21.yüzyıl becerilerinden öğrenme ve yenilikçilik becerilerine ne düzeyde yer verildiğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. İlkokul 4. sınıf SB ders kitabında 21.yüzyıl becerilerinden öğrenme ve yenilikçilik becerilerine ne düzeyde yer verilmiştir?
2. İlkokul 4. sınıf İHYD ders kitabında 21.yüzyıl becerilerinden öğrenme ve yenilikçilik becerilerine ne düzeyde yer verilmiştir?

Yöntem

Araştırmada 4. sınıf SB ve İHYD ders kitaplarında 21. Yüzyıl becerilerinden öğrenme ve yenilikçilik becerilerinin nasıl yer aldığı ortaya koyulması amaçlandığından durum çalışması temel alınarak desenlenmiştir. Durum çalışmaları, belirli bir durumun veya konunun derinlemesine incelenmesi amacı ile yürütülmektedir (Noor, 2008). Bu araştırmada SB ile İHYD dersi kitaplarında 21. Yüzyıl becerilerinden öğrenme ve yenilikçilik becerilerinin işleniş durumu ortaya koyulmaya dönük bir çalışma gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak öğrenme ve yenilikçilik becerilerinin dolaylı olarak geçtiği yerleri belirleyebilmek için Bektaş, Sellüm ve Polat (2019) tarafından oluşturulan «*öğrenme ve yenilikçilik becerileri listesi*» kullanılmıştır (Bektaş, Sellüm ve Polat, 2019). Tabloya EK-1’de yer verilmiştir.

Veri toplama aracı belirlendikten ve gerekli izinler alındıktan sonra EBA Platformu üzerinden 4.sınıf SB ve İHYD ders kitaplarına ulaşılmış ve iki dersten de birer ders kitabı araştırma kapsamına dahil edilmiştir. Ders kitaplarına ulaşıldıktan sonra ders kitapları ayrıntılı bir biçimde incelenerek birimlere ayrılmasına karar verilmiştir. SB ders kitabı «*neler öğreneceğiz, sorular, metinler, görseller, etkinlik önerisi, ünite değerlendirme*» olmak üzere 6 birime ayrılmıştır. İHYD ders kitabı ise «*hazırlık çalışmaları, konu içeriği, görseller, etkinlik, değerlendirme çalışmaları, sonraki konuya hazırlık, yapalım öğrenelim*» olmak üzere 7 birime ayrılmıştır. İncelenen birim sayılarına ilişkin bilgiler Tablo 2 ve Tablo 3'te sunulmuştur:

Tablo 2

SB Ders Kitabında İncelenen Birimler ve Sayıları

Kitabın Adı	Neler Öğreneceğiz?	Sorular	Metinler	Görseller	Etkinlik Önerisi	Ünite Değerlendirmesi	Toplam
4.Sınıf SB Ders Kitabı	7	120	92	230	35	7	491

Tablo 3

İHYD Ders Kitabında İncelenen Birimler ve Sayıları

Kitabın Adı	Hazırlık Çalışmaları	Konu İçeriği	Görseller	Etkinlik	Değerlendirme Çalışmaları	Sonraki Konuya Hazırlık	Yapalım Öğrenelim	Toplam
4.Sınıf İHYD Ders Kitabı	29	30	17	49	28	11	6	170

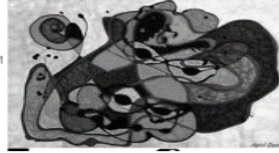
Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan veriler betimsel analiz kullanılarak açıklanmıştır. Betimsel analizde toplanan veriler ilk önce araştırmacılar tarafından belirlenen temalara göre özetleme ve yorumlama yapılır. Betimsel analizin aşamaları “çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye

göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve bulguların yorumlanması” olarak verilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Verilerin analizinde oluşturulan her bir birim ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve veri toplama aracına uygun olacak şekilde hangi beceri/alt beceriye dahil edileceği belirlenmiştir. Betimsel analize ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur:

4.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan bu görseller yaratıcı düşünme becerisi alt ifadelerinden özgünlük ve yeni fikirler oluşma maddesinin içinde yer almaktadır.

Hazırlık Çalışmaları
Ailenizde bir karar alınırken nasıl katkı sağlıyorsunuz? Anlatınız.

4.Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi ders kitabında yer alan bu hazırlık çalışması işbirliği becerisi alt ifadelerinden karar alma süreçlerine katılma maddesinde iletişim becerisi alt ifadelerinden duygularını ve düşüncelerini ifade etme maddesinin içinde yer almaktadır.

İncelenen birimlerde hangi alt beceriye ne kadar yer verildiği veri toplama aracına uygun olacak şekilde sıklıkları temel alınarak hesaplanmış ve tablolaştırılmıştır. Tabloların sunulmasının ardından her beceriye yönelik olarak ders kitaplarından doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Araştırmanın güvenilirliğinin sağlanması bakımından veri analizi sürecini araştırmacılar eş zamanlı olarak yürütmüş ardından her iki kitapta yer alan birer ünite sınıf eğitimi alanında uzman olan bir araştırmacı tarafından incelenmiştir.

Bulgular

İlkokul SB 4. Sınıf ders kitaplarının 21. Yüzyıl becerileri açısından incelenmesi ve İHYD ders kitabının incelenmesi şeklinde iki ana kısım şeklinde sunulacaktır. Bu ana kısımların altında ise kitapların yaratıcı düşünme becerisi, iş birliği becerisi, eleştirel düşünme becerisi ve iletişim becerisi açısından incelenmesine ilişkin bulgular yer alacaktır.

Bu bölümde ilkokul SB ders kitabının 21. Yüzyıl becerileri açısından incelenmesi amacıyla yürütülen betimsel analiz sonucunda elde edilen bulgular tablolar şeklinde sırasıyla yaratıcı düşünme becerisi, iş birliği becerisi, eleştirel düşünme becerisi ve iletişim becerisinin incelenmesi şeklinde sunulmuştur.

İlk olarak 4. Sınıf SB ders kitaplarında yaratıcı düşünme becerilerinin yer alış düzeyi Tablo 4’te sunulmuştur:

Tablo 4

Yaratıcı Düşünme Becerisinin 4. Sınıf SB Ders Kitabında Yer Alma Sıklığı

Yaratıcı Düşünme Becerisi Alt İfadeleri	Neler Öğreneceğiz?	Sorular	Metinler	Görseller	Etkinlik Önerisi	Ünite Değerlendirmesi	Toplam
Özgünlük ve yeni fikirler oluşturma	2	3	5	6	4		20
Özgün önerilerde bulunma		25	3			3	31
İmgeleme		5	5		5	2	17
Sıra dışı bağlantılar kurma							0
Sezgi, duygu ve tutkulara açık olma				1			1
Risk alma, cesaret gösterme ve meydan okuma			6	10			16
Yenilik ve risk alma			3		1		4
Toplam	2	33	22	17	10	5	89

Tablo 4’te görüldüğü üzere 4. sınıf SB ders kitabı yaratıcı düşünme becerisi açısından incelenmiştir. Yaratıcı düşünme becerilerinin sıklığı incelenen birim sayısına oranlandığında yaratıcı düşünme becerilerine SB ders kitabında yaklaşık olarak %18 oranında yer verildiği ifade edilebilir. Yine tablo ayrıntılı olarak incelendiğinde yaratıcı düşünme becerisini geliştirecek ifadeler en çok “sorular” bölümünde yer verildiği en az ise “neler öğreneceğiz?” bölümünde yer verildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Alt ifadeler göre incelendiğinde ise yaratıcı düşünme becerilerinin SB ders kitaplarında en çok “özgün önerilerde bulunma” alt becerisine ve “sıra dışı bağlantılar kurma” alt becerisine ise hiç yer verilmediğine ulaşılmıştır. Aşağıda yaratıcı düşünme becerisini geliştirmeye yönelik ifadeler içeren örnekler sunulmaktadır.

<p>Örnek 1</p> <p>Hayat</p> <p>Aşağıdaki hikâyeyi okuyunuz. Buraya kadar öğrendiklerinizden de yararlanarak hikâyenin devamında neler yaşanmış olabileceğini noktalı yerlere yazınız.</p> <p>Her türlü zenginliğe sahip olmasına rağmen can sıkıntısından yakından bir prens vardı. Kardeşleri, arkadaşları gezer, ava gider, eğlenirken o odasına kapanır, otururdu. Hükümdar oğlunun bu hâline çok üzülürdü. Bir gün ülkesinin en bilge kişisini sarayına çağırıp ona oğlunun durumunu anlattı ve ondan bir çözüm bulmasını istedi. Bunun için bilgeye bir hafta süre verdi.</p> <p>Yaşlı bilge üç beş gün düşünüp taşındı, aklına hiçbir çözüm gelmedi. Üzgün ve dağınık hâlde yürürken koyunlarını otlatan küçük bir çobanla karşılaştı.</p> <p>Çoban, yaşlı bilgeye "Şu hayvanlara biraz göz kulak oluver de şu görünen köyden yiyecek alıp geleylim." dedi. Bilge de kabul etti. Yaşlı bilge kafası karşılaştığı olaylarla meşgul bir hâlde hayvanlara göz kulak olurken bir koyun yavrusu uçurumdan aşağı yuvarlanıverdi. Kuzunun oradan kendil kendine kurtulması mümkün değildi. Bunun üzerine uçurumun dibine inen yaşlı bilge, kuzuyu sırtına bağlayıp tımanmaya başladı. İlk hamlelerinde başarılı olmasa da yılmadı. Uğraştı, didindi, zorlandı ama sonunda kuzuyu yukarı çıkarımayı başardı. Bu arada kuzuyu kurtarma kaygısı yaşlı bilgenin kafasını öyle meşgul etmişti ki canını kurtarabilmek için kaçmakta olduğunu unutmuştu.</p> <p>Bilge bu durumu fark edince "Demek ki bir kimse bir işle ciddi şekilde meşgul olursa can sıkıntısı çekmiyormuş." diye düşünerek kaçma fikrinden vazgeçti. Hemen hükümdarın huzuruna çıkarak şunları söyledi:</p> <p>"Hükümdarım, eğer oğlunuzun can sıkıntısından kurtulmasını, hayata bağlanmasını istiyorsanız ona bir sorumluluk yükleyin. Zamanını alan bir meşguliyet verin. Oğlunuza yükleyeceğiniz sorumluluk ne derece ciddi, bu sorumluluğun sonuçları ne derece ağır olursa oğlunuz kendini o ölçüde can sıkıntısından kurtaracaktır. Oğlunuzun yaşama azmi de o derece artacaktır."</p> <p>Ekrem ACAR, Bağırıp Çağırmadan Çocuk Eğitimi, s.73-74 (Düzenlenmiştir.).</p>	<p>Örnek 2</p> <p>Hayat</p> <p>Okulunuzda günlük hayattaki ihtiyaçlarla ilgili ürünler tasarlamaya yönelik bir proje yarışması düzenlenmiştir. Bu yarışmaya nasıl bir ürünle katılmak isterdiniz? Tasarladığınız ürünle ilgili olarak istenen bilgileri aşağıya yazınız.</p> <ul style="list-style-type: none">• Ürününüzü tasarlama amacınızı yazınız. <p>.....</p> <ul style="list-style-type: none">• Ürününüzü kısaca tanıtırız. <p>.....</p> <ul style="list-style-type: none">• Ürününüzün şeklini çizersiniz. <p>.....</p> <ul style="list-style-type: none">• Ürünüze bir ad veriniz. <ul style="list-style-type: none">• Ürününüzü anlatan bir slogan bulunuz.
---	---

Merhaba, benim adım Emre. İlgili alanım otomobil tasarımı. Kendimi bildim bileli kâğıt ve kalemi elimden hiç düşürmem. Derslerimden fırsat buldukça hayalimdeki arabaların çizimlerini yapıyorum. Tasarımlarımı çeşitli otomobil dergilerine de gönderiyorum. Çizimlerimi beğenen yerli ve yabancı otomobil tasarımcılarından teşvik edici mektuplar aldığımda çok mutlu oluyorum. Geçenlerde dünyaca tanınmış bir otomobil tasarımcısı bana imzalı bir kitabını gönderdi. Gelecekte ben de onun gibi ünlü bir tasarımcı olmak ve çizimlerimin gerçek otomobillere dönüştüğünü görmek istiyorum.

19

Örnek 3

SB 4. Sınıf ders kitaplarında iş birliği becerilerinin yer alış düzeyleri Tablo 5'te yer almıştır.

Tablo 5

İş birliği Becerisinin 4. Sınıf SB Ders Kitabında Yer Alma Sıklığı

İşbirliği Becerisi Alt İfadeleri	Neler Öğreneceğiz?	Sorular	Metinler	Görseller	Etkinlik Önerisi	Ünite Değerlendirmesi	Toplam
Ekip ruhu				1			1
Takım ruhu			1	1			2
Bireysel değerlendirilebilirlik							0
Olumlu bağlılık							0
Yüz yüze (Destekleyici etkileşim)				1			1
Grup çalışması- grup ödevi (Grup etkinlikleri- grupla çalışma kuralları)		1		2	1		4
Eşit başarı fırsatı							0
Empati yapma	1	3	5				9
Çevre ile etkileşim kurma		3	8	2	2	2	17
Birlikte çalışma sorumluluğu alma		1	1	10	1		13
Birlikte çalışmayı teşvik etme			3	1	1		5
Grup arkadaşlarına saygı duyma							0
Karar alma süreçlerine katılma			3				3
Meclis-kulüp çalışmalarına katılma		1	7	1			9
Akran değerlendirme yapma							0
Yardımlaşma etkinliklerine katılma		1	8				9
Rol alma			19				19
Edindiği bilgileri paylaşma			1		3	1	5
Güdüleme			3				3
Motive etme		1	8				9
İkna etme			2				2
Oylama				1	1		2
Demokratik yollarla ifade etme			1	1			2
Esnek							0
Toplam	1	11	70	21	9	3	115

Tablo 5'te yer alan betimsel analiz sonuçları incelendiğinde, iş birliği becerisinin ilkökul SB Ders kitaplarında yaklaşık olarak %23 oranında yer aldığını söylemek mümkündür. İş birliği becerisini geliştirecek ifadeler en çok “metinler” bölümünde yer verilmiştir. SB ders kitabında iş birliği becerisinin sırasıyla en fazla “rol alma”, “çevre ile etkileşim kurma” ve birlikte çalışma sorumluluğu alma alt becerilerine ve “bireysel değerlendirilebilirlik”, “olumlu bağlılık”, “eşit başarı fırsatı”, “grup arkadaşlarına saygı duyma”, “akran değerlendirme yapma” ve “esnek” alt ifadelerine hiç yer verilmediğine ulaşılmıştır. Aşağıda iş birliği becerisini geliştirmeye yönelik ifadeler içeren örnekler sunulmaktadır:

Ben Ezgi. Okulumuzda iki arkadaşım ile birlikte "Üreten Çocuk" adını verdiğimiz bir topluluk kurduk. Topluluğumuzun amacı arkadaşlarımızı sadece tüketen değil aynı zamanda üreten bireyler olmaya teşvik etmektir. Biz başlattığımız bu hareketle "Kendi Projeni Yap", "Kendin Yap", "Sen de Yap" gibi sloganları kullanarak okulumuz öğrencileri arasında üretme kültürünü yaymak istiyoruz. Böylece toplumumuzda teknolojiyi sadece kullanan değil üreten, teknolojinin esiri değil sahibi olan insanların çoğalmasına katkıda bulunmayı hedefliyoruz.

Örnek 4

Yapınız

Sınıfınızda gruplar oluşturarak her grubun yaşadığınız yerin coğrafi özelliklerini anlatan bir şiir, hikâye, destan veya efsane seçmesini sağlayınız. Grubunuzun seçtiği edebî ürünle ilgili kapsamlı bir araştırma yapınız. Çalışmanızı tamamladıktan sonra edindiğiniz bilgileri grup sözcüleriniz aracılığıyla arkadaşlarınıza sununuz.

Görsel 1.13: Ülkemizde eğitim gören bir grup misafir çocuk

Örnek 6

Örnek 6

SB 4. Sınıf ders kitaplarında eleştirel düşünme becerilerinin yer alış düzeyi incelenmiş ve Tablo 6'da sunulan bulgulara ulaşılmıştır:

Tablo 6

Eleştirel Düşünme Becerisinin 4. Sınıf SB Ders Kitabında Yer Alma Sıklığı

Eleştirel Düşünme Becerisi Alt İfadeleri	Neler Öğreneceğiz?	Sorular	Metinler	Görseller	Etkinlik Önerisi	Ünite Değerlendirmesi	Toplam
Bildiklerini ve bilmediklerini ayırt etme		5		1		1	7
Bildiklerinin doğruluğunu belirleme		2					2
Olguların nedenlerini sorgulama		21			2	3	26
Olaylar ve olgular arasında ilişki kurma	1	25	2	1	8	1	38
Olaylar arasındaki ilişkileri fark etme		10	1		4		15
Sunulan bilginin doğruluğunu ve bütünlüğünü belirleme							0
Sunulan bilgidaki mantıksızlıkları ve yanlış akıl yürütmeleri tanımlama		1	1				2
Gerçekler ve kanaatler; olgular ve fikirler arasındaki	1		1				2

farkı fark etme							
Bir eylemin veya davranışın değerini ya da uygunluğunu değerlendirmek için mantıklı ölçütleri tespit etme	4			1			5
Fikirler ve görüşler arasındaki mantığı ifade etme							0
Yargıya varma ve mantıklı sonuçlara ulaşma	4			1			5
Toplam	2	72	5	2	15	6	102

Tablo 6’da yer alan bulgular incelendiğinde eleştirel düşünme becerilerinin Sosyal Bilgiler ders kitabında yaklaşık olarak %21 düzeyinde yer aldığı ifade edilebilir. Eleştirel düşünme becerilerine en çok” sorular” kısmında yer verildiği görülmektedir. Alt becerilere ilişkin sıklıklar incelendiğinde SB 4. sınıf ders kitabında “olaylar ve olgular arasında ilişki kurma” alt ifadesine en fazla ve “sunulan bilginin doğruluğunu ve bütünlüğünü belirleme”, “fikirler ve görüşler arasındaki mantığı ifade etme” alt becerilerine ise hiç yer verilmemiştir. Aşağıda iş birliği becerisini geliştirmeye yönelik ifadeler içeren örnekler sunulmaktadır.

yetierinden çeşitli sorular

“
Seracılık yurdumuzun başka hangi bölgelerinde yapılıyor olabilir? Neden?
”

Örnek 7

2. Sizce ilk hâlden günümüze kadar en köklü değişime uğramış olan teknolojik ürün hangisidir? Neden?
3. Örnek mucit veya girişimcilerden hangisinin yerinde olmak isterdiniz? Neden?

Örnek 8

Uzay

Büyük Taarruz’u gösteren aşağıdaki resim Anıtkabir’deki Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesinden alınmıştır. Resmi inceleyiniz ve alta verilen soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Dumanların arasında koşan askerlerin ortak amacı nedir?
2. Askerin elinde bulunan Türk bayrağı hangi değerleri simgelemektedir?
3. Mustafa Kemal’in en üstte çizilmesinin nedenleri neler olabilir?
4. Resimdeki kişilerden hangisiyle konuşmak ve ona neler söylemek isterdiniz?
5. Sizden resme bir ad vermeniz istenseydi hangi adı verirdiniz?

Örnek 9

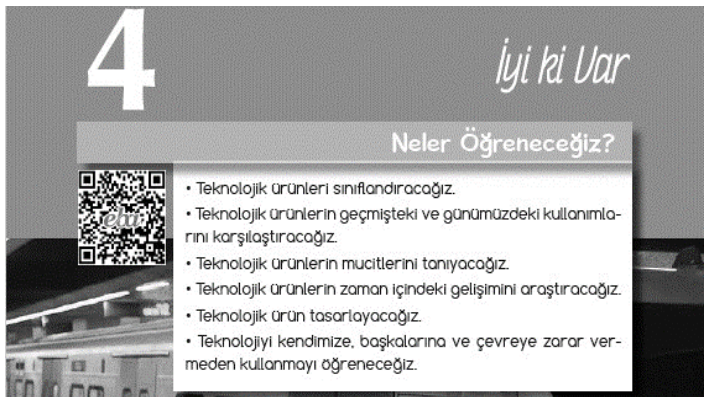
SB 4. Sınıf ders kitaplarında iletişim becerilerinin yer alış düzeyleri Tablo 7’de sunulmaktadır:

Tablo 7

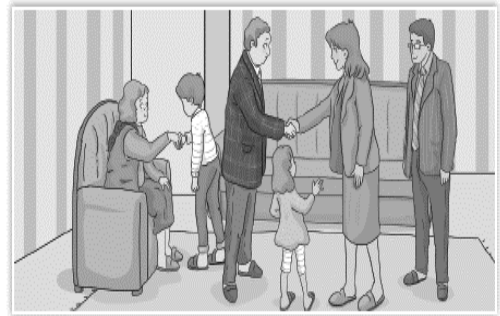
İletişim Becerisinin 4. Sınıf SB Ders Kitabında Yer Alma Sıklığı

İletişim Becerisi Alt İfadeleri	Neler Öğreneceğiz?	Sorular	Metinler	Görseller	Etkinlik Önerisi	Ünite Değerlendirmesi	Toplam
Dinleme			1				1
Duygularını ve düşüncelerini ifade etme		10	6		11	4	31
Geri bildirim alma verme			2				2
.. davranışlar sergileme			3	2			5
Tartışma		1			2		3
Bağlantı kurma			1				1
Açık fikirli olma			4	17			21
İkna etme							0
Ortak bir amaç çerçevesinde toplanma		1	1	3	1		6
Anadilde iletişim			1		3	1	5
Yabancı dillerde iletişim							0
Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma	1		5	1	3		10
Kitle iletişim araçlarını kullanma		1	6	1			8
İletişim bilgilerine sahip olma		1	2	6	3	1	13
Toplam	1	14	32	30	23	6	106

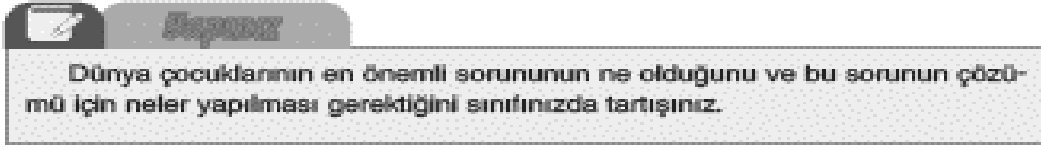
Tablo 7 incelendiğinde iletişim becerilerinin SB ders kitabında yaklaşık olarak %22 düzeyinde yer aldığı ifade edilebilir. İletişim becerisini geliştirecek ifadeler en çok “metinler” bölümünde yer verildiği görülmektedir. Yine Tablo 5’teki bulgular göstermektedir. İletişim becerisi açısından incelendiğinde sırasıyla en çok duygularını ve düşüncelerini ifade etme ile açık fikirli olma alt becerilerine ve ikna etme ve yabancı dillerde iletişim alt becerilerine ise hiç yer verilmediğine ulaşılmıştır. Aşağıda iletişim becerisini geliştirmeye yönelik ifadeler içeren örnekler sunulmaktadır.

Örnek 10

Örnek 11

Örnek 12

Bu bölümde “İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi” ders kitabının 21. Yüzyıl becerileri açısından incelenmesi amacıyla yürütülen betimsel analiz sonucunda elde edilen yer alış düzeyleri tablolar şeklinde sırasıyla yaratıcı düşünme becerisi, iş birliği becerisi, eleştirel düşünme becerisi ve iletişim becerisinin incelenmesi şeklinde sunulmuştur.

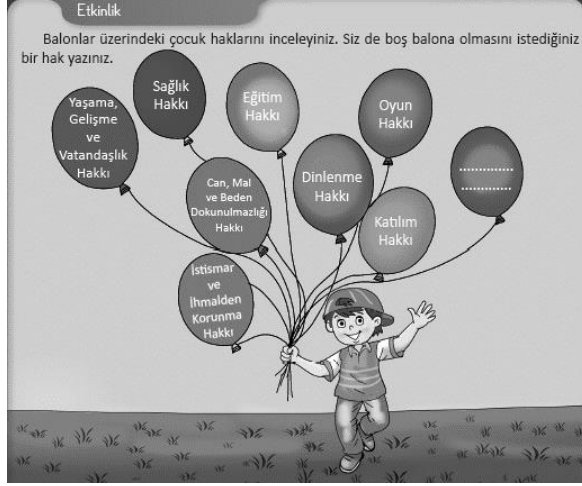
“İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi” ders kitabında yaratıcı düşünme becerileri yer alış düzeyleri Tablo 8’de yer verilmiştir:

Tablo 8

Yaratıcı Düşünme Becerisinin 4. Sınıf İHYD Ders Kitabında Yer Alma Sıklığı

Yaratıcı Düşünme Becerisi Alt İfadeleri	Hazırlık Çalışmaları	Konu İçeriği	Görseller	Etkinlik	Değerlendirme Çalışmaları	Sonraki Konuya Hazırlık	Yapısal Öğrenelim	Toplam
Özgünlük ve yeni fikirler oluşturma	1			7	1		3	12
Özgün önerilerde bulunma	1			11	1		1	14
İmgeleme	4			3	4			11
Sıra dışı bağlantılar kurma								0
Sezgi, duygu ve tutkulara açık olma								0
Risk alma, cesaret gösterme ve meydan okuma		1						1
Yenilik ve risk alma				1			1	2
Toplam	6	1	0	22	6	0	5	40

Tablo 8 incelendiğinde yaratıcı düşünme becerilerinin İHYD ders kitabında yaklaşık olarak %24 oranında yer aldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Yaratıcı düşünme becerisini geliştirecek ifadeler en çok “etkinlik” bölümünde yer verilmiştir. Yaratıcı düşünme becerileri en çok “özgün önerilerde bulunma”, “özgünlük ve yeni fikirler oluşturma” ile “imgeleme” alt becerilerine ve “sıra dışı bağlantılar kurma” ve “sezgi, duygu, tutkulara açık olma” alt becerilerine ise hiç yer verilmediğine ulaşılmıştır. Aşağıda yaratıcı düşünme becerisini geliştirmeye yönelik ifadeler içeren örnekler sunulmaktadır.

Örnek 14

Etkinlik

Belirlediğiniz toplumsal soruna dikkat çekmek ve çözüm üretmek için STK kurmayı düşünüyorsunuz. Buna göre aşağıdaki boşlukları doldurunuz.

1. Belirlediğiniz sorun:
2. Kurmayı düşündüğünüz STK'nin adı:
3. Belirlediğiniz sorunun çözümünde izleyeceğimiz yollar:

.....

.....

.....

Örnek 15

Değerlendirme Çalışmaları

Eşitlik ilkesi yasalarla güvence altına alınmasaydı hangi durumlarla karşılaşırız? Açıklayınız.

Örnek 13

“İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi” ders kitabında iş birliği becerilerinin yer alış düzeyi incelendiğinde ise Tablo 9’de sunulan bulgulara ulaşılmıştır:

Tablo 9

İş birliği Becerisinin 4. Sınıf İHYD Ders Kitabında Yer Alma Sıklığı

İş birliği Becerisi Alt İfadeleri	Hazırlık Çalışmaları	Konu İçeriği	Görseller	Etkinlik	Değerlendirme Çalışmaları	Sonraki Konuya Hazırlık	Yapılın Öğrenelim	Toplam
Ekip ruhu			1	2				3
Takım ruhu	1		1	1				3
Bireysel değerlendirilebilirlik								0
Olumlu bağlılık								0
Yüz yüze (Destekleyici etkileşim)								0
Grup çalışması- grup ödevi (Grup etkinlikleri-grupla çalışma kuralları)				1				1
Eşit başarı fırsatı		2		1				3
Empati yapma				6	1			7
Çevre ile etkileşim kurma	8	4	13	13		1		39
Birlikte çalışma sorumluluğu alma				2				2
Birlikte çalışmayı teşvik etme				2				2
Grup arkadaşlarına saygı duyma		1						1
Karar alma süreçlerine katılma	2	1		2				5

Meclis-kulüp çalışmalarına katılma								0
Akran değerlendirme yapma								0
Yardımlaşma etkinliklerine katılma	1	2	3					6
Rol alma					1			1
Edindiği bilgileri paylaşma					2			2
Güdüleme								0
Motive etme								0
İkna etme				1				1
Oylama		1		1				2
Demokratik yollarla ifade etme	1	6	3					10
Esnek								0
Toplam	13	15	17	38	4	1	0	88

Tablo 9 incelendiğinde İHYD ders kitabında işbirliği becerisinin yaklaşık olarak %52 düzeyinde yer aldığı söylenebilir. İletişim becerisini geliştirecek ifadeler en çok “etkinlik” bölümünde yer verilmiştir. İş birliği becerileri açısından incelendiğinde en çok çevre ile etkileşim kurma alt becerisine yer verildiğine ve bireysel değerlendirilebilirlik, olumlu bağımlılık, yüz yüze (destekleyici etkileşim), meclis-kulüp çalışmalarına katılma, akran değerlendirme yapma, güdüleme, motive etme ve esnek alt becerilerine ise hiç yer verilmediğine ulaşılmıştır. Aşağıda iş birliği becerisini geliştirmeye yönelik ifadeler içeren örnekler sunulmaktadır.

Etkinlik

Oyun Alanı

Doğa, Tuncer, Nehir, Bora ve Sevinç aynı mahallede yaşayan, okula birlikte gidip gelen ve birlikte oynayan arkadaşlardır.

Mahallelerinde güvenle oyun oynayabilecekleri bir yer olmadığı için aileleri sokakta oynamalarına izin vermemektedir. Bu can sıkıcı duruma çözüm aramaktadırlar.

Bir gün balkonda otururlarken Doğa, “Buldum!” diye bağırır. Diğerleri merakla Doğa’yı dinlemeye başlar. Doğa “Arkadaşlar belediyeden mahalleimize oyun oynayabileceğimiz bir park yapmasını isteyelim.” der. Sevinç “İyi de bizi kim dinler ki?” diye sorar.

Doğa ...

Doğa nasıl bir cevap vermiş olabilir? Yazınız.

.....

Örnek 16

Etkinlik

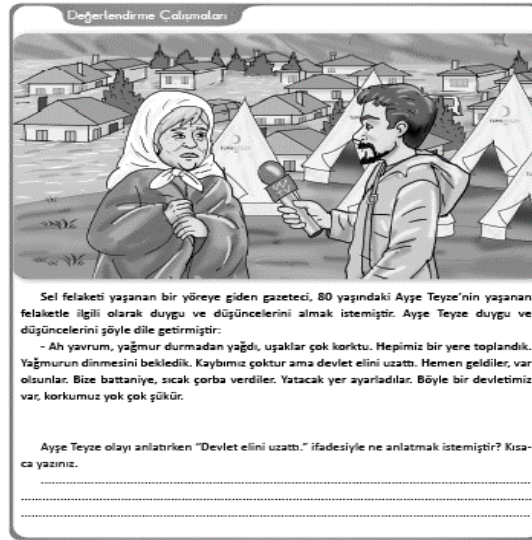
Aşağıdaki yönergeye göre bütün insanların yasalar önünde eşit haklara sahip olduğunu vurgulayan etkinlikleri sırasıyla yapınız.

1. Sınıfta afiş istasyonu, şiir istasyonu, resim istasyonu olmak üzere üç istasyon kurunuz.
2. Sınıf mevcudunuza göre üç grup oluşturunuz.
3. Grubunuzla birlikte sırasıyla bütün istasyonlardan geçerek istasyonun amacına uygun çalışmayı yapınız.
4. Uygun bir başlık bularak yaptığımız çalışmayı sınıf panosunda sergileyiniz.

* Gruplar sırasıyla saat yönünde dönerek grup çalışmasını yapacak.

* Her istasyonda çalışma süresi 10 dakikadır.

Örnek 17

Örnek 18

İHYD ders kitaplarında eleştirel düşünme becerilerinin yer alış düzeyi incelenmiş ve Tablo 10'da sunulan bulgulara ulaşılmıştır:

Tablo 10

Eleştirel Düşünme Becerisinin 4. Sınıf İHYD Ders Kitabında Yer Alma Sıklığı

Eleştirel Düşünme Becerisi Alt İfadeleri	Hazırlık Çalışmaları	Konu İçeriği	Görseller	Etkinlik	Değerlendirme Çalışmaları	Sonraki Konuya Hazırlık	Yapalım Öğrenelim	Toplam
Bildiklerini ve bilmediklerini ayırt etme				1	1			2
Bildiklerinin doğruluğunu belirleme								0
Olguların nedenlerini sorgulama	4			7	5		1	17
Olaylar ve olgular arasında ilişki kurma	5			3	5		3	16
Olaylar arasındaki ilişkileri fark etme	2			5	4		1	12
Sunulan bilginin doğruluğunu ve bütünlüğünü belirleme	3			6			6	15
Sunulan bilgideki mantıksızlıkları ve yanlış akıl yürütmeleri tanımlama	1			2				3
Gerçekler ve kanaatler; olgular ve fikirler arasındaki farkı fark etme				5	2		1	8
Bir eylemin veya davranışın değerini ya da uygunluğunu değerlendirmek için mantıklı ölçütleri tespit etme	2			2	5			9
Fikirler ve görüşler arasındaki mantığı ifade etme								0
Yargıya varma ve mantıklı sonuçlara ulaşma				4	3		1	8
Toplam	17	0	0	35	25	0	13	90

Tablo 10 incelendiğinde İHYD ders kitabında eleştirel düşünme becerisine yaklaşık olarak %53 düzeyinde yer verildiği söylenebilir. Bu kitapta eleştirel düşünme becerisini geliştirecek ifadeler en çok “etkinlik” bölümünde yer verilmiştir. Eleştirel düşünme becerisi açısından incelendiğinde sırasıyla en çok “olguların nedenlerini sorgulama”, “olaylar ve olgular arasında ilişki kurma” ve “sunulan bilginin doğruluğunu ve bütünlüğünü belirleme” alt becerilerine ve “fikirler ve görüşler arasındaki mantığı ifade etme”, “bildiklerinin doğruluğunu belirleme” alt ifadesine hiç yer verilmediğine ulaşılmıştır. Aşağıda iş birliği becerisini geliştirmeye yönelik ifadeler içeren örnekler sunulmaktadır.

Değerlendirme Çalışmaları

Aşağıdaki tabloyu kendi hayatınızdan ve yakın çevrenizden örnek olaylar ile doldurunuz.

Sorumluluklarımız	Örnek Olay
● Kendime karşı sorumluluklarım	●
● Arkadaşlarıma ve diğer insanlara karşı sorumluluklarım	●
● Hayvanlara karşı sorumluluklarım	●
● Çevreye karşı sorumluluklarım	●
● İnsaniğin ortak mirasına karşı sorumluluklarım	●

Örnek 19

Etkinlik

Aşağıdaki resimleri inceleyiniz.

1. Hangi resimde kurallara uyulmaktadır?
2. Kurallara uyulmaması durumunda hangi sorunlar ortaya çıkar? Tartışınız.

Örnek 20

Etkinlik

Aşağıdaki bulutların içine uzlaşi gerektiren durumlara ve uzlaşi gerektirmeyen durumlara kendi yaşantınızdan örnekler veriniz.

Uzlaşi Gerektiren Durumlar	Uzlaşi Gerektirmeyen Durumlar
.....

Örnek 21

İHYD ders kitabında iletişim becerilerinin yer alış düzeyine ilişkin yer alış düzeyi Tablo 11’de sunulmaktadır:

Tablo 11

İletişim Becerisinin 4. Sınıf İHYD Ders Kitabında Yer Alma Sıklığı

İletişim Becerisi Alt İfadeleri	Hazırlık Çalışmaları	Konu İçeriği	Görseller	Etkinlik	Değerlendirme Çalışmaları	Sonraki Konuya Hazırlık	Yapılmamış Öğrenelim	Toplam
Dinleme	1	1	3	1				6
Duygularını ve düşüncelerini ifade etme	18	2	2	21	12		5	60
Geri bildirim alma verme	2		1	3				6
.. davranışlar sergileme	1	12						13
Tartışma	15		1	6				22
Bağlantı kurma								0
Açık fikirli olma		1	1					2
İkna etme								0
Ortak bir amaç çerçevesinde toplanma	4	1	18	8	2			33
Anadilde iletişim								0
Yabancı dillerde iletişim								0
Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma	2		9	2	1	10		24
Kitle iletişim araçlarını kullanma	2	1	2		1	9		15
İletişim bilgilerine sahip olma	1		1			1		3
Toplam	46	18	38	41	16	20	5	184

Tablo 11 incelendiğinde İHYD ders kitabında iletişim becerisinde yaklaşık olarak %108 düzeyinde yer verildiği söylenebilir. İletişim becerilerine bir bölümde birçok kez değinildiği görülmüştür. İletişim becerisini geliştirecek ifadeler en çok “hazırlık çalışmaları” bölümünde yer verilmiştir. İletişim becerisi açısından incelendiğinde en çok duygularını ve düşüncelerini ifade etme alt ifadesine ve bağlantı kurma, ikna etme, anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim alt ifadelerine hiç yer verilmediğine ulaşılmıştır. Aşağıda iletişim becerisini geliştirmeye yönelik ifadeler içeren örnekler sunulmaktadır.

Sonraki Konuya Hazırlık

Çeşitli nedenlerle ülkelerini terk etmek zorunda kalan ve başka ülkelere sığınan insanlarla ilgili gazete haberleri toplayınız.

Örnek 23

Örnek 22

Hazırlık Çalışmaları

1. En sevdiğiniz oyunun kurallarını anlatınız.
2. Oyun oynarken kurallara uyulmaz ise neler olur? Açıklayınız.
3. Sınıf kuralları olmasaydı bu durumdan nasıl etkilenirdiniz? Tartışınız.

Örnek 24

Sonuç ve Tartışma

Araştırmada ilkokul 4. Sınıf SB ve İHYD ders kitaplarının 21. Yüzyıl becerileri açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda 4. Sınıf SB ders kitabında yaratıcı düşünme becerisi 491 birim içerisinde 89 kez tekrar edilmiştir. Oransal olarak değerlendirildiğinde SB dersi gibi aktif ve üretken bireyler yetiştirmeyi amaçlayan bir ders açısından bu oranının istenilen seviyede olmadığı ifade edilebilir. Bununla birlikte yaratıcılık alt becerilerinin özgün fikirler üretme üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Ancak sıra dışı bağlantılar kurma alt becerisine SB kitabında hiç yer verilmemiştir. Yenilik ve risk alma alt becerisine ise çok az değinildiği görülmektedir. Ancak yaratıcılık becerisi açısından hayal gücü, bağımsız düşünme, yenilikçi fikirler üretme, bağımsız düşünme ve risk alma gibi becerilerin oldukça önemli olduğu vurgulanmaktadır (Newton ve Newton, 2014). Aydemir (2017) ortaokul SB dersi kitaplarını incelediği çalışmasında yaratıcılık becerilerinin en az üzerine durulan becerilerden biri olduğunu belirtmiştir. Benzer bir durum Demir ve Özyurt'un (2021) araştırmasında ilkokul kitapları için de ortaya koyulmuştur.

SB ders kitapları iş birliği becerisi açısından incelendiğinde ise iş birliği becerisinin 491 birimde 115 kez tekrar edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca dayanılarak iş birliği becerilerine de tatmin edici düzeyde yer verilmediği şeklinde bir değerlendirme yapılabilir. SB ders kitabında iş birliği becerisi sırasıyla en fazla “rol alma”, “çevre ile etkileşim kurma” ve “birlikte çalışma sorumluluğu alma” şeklinde yer almıştır. Ancak olumlu bağımlılık, grup arkadaşlarına saygı duyma ve akran değerlendirme yapma gibi bazı alt becerilere hiç yer verilmemiştir. Oysaki bu alt beceriler de iş birliği becerileri açısından oldukça önemlidir. İş birliği becerileri en çok metinler bölümünde yer almıştır. İş birliği becerisinin temelinde sağlıklı bir etkileşimin olması sebebi ile (Evans, 2020) çevre ile etkileşim kurmaya odaklanması olumlu bir durum olarak değerlendirilebilir. Ancak olumlu bağlılık ve akran değerlendirme gibi faktörlere yer verilmemesi geliştirilmesi gereken bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü iş birliği becerisi etkileşimli bir şekilde hareket ederek ve ortak bir anlayış geliştirerek hedefe ulaşma, problemi çözme süreçlerini içermektedir. Altay'ın (2020) araştırması incelendiğinde ortaokul SB kitaplarında da iş birliği becerisine nispeten az yer verildiği söylenebilir.

SB ders kitabında eleştirel düşünme becerilerine 491 birim içerisinde 102 kez yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Elbette bu oranın daha yüksek olması beklenmektedir. Eleştirel düşünme becerilerine en fazla sorular kısmında yer verilmiştir ki bu beklenen bir

durum olarak değerlendirilebilir. Olaylar ve olgular arasında ilişki kurma ve olayların nedenlerini sorgulama alt becerilerine daha fazla yer verilmiştir. Eleştirel düşünme demokratik toplumlar için vazgeçilmez bir beceri olarak görülmektedir ve okullarda sorgulama ve eleştirmenin öğretilmesinin son derece önemli olduğu vurgulanmaktadır. Eleştirel düşünme, bilgi üretimini harekete geçiren bir motor, toplumların özgürleşmesini sağlayan önemli bir araç olarak görülmektedir (Seferoğlu ve Akbıyık, 2006: 196). Bu sebeple olayların nedenlerini sorgulamaya kitaplarda nispeten sık yer veriliyor olması olumlu bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Ancak fikirler ve görüşler arasındaki mantığı ifade etmeye kitaplarda hiç yer verilmezken bilginin doğruluğunu teyit etmeye yönelik alt becerilere de çok az yer verilmiştir. Bu durum eleştirel düşünme becerileri açısından bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.

SB ders kitabı iletişim becerileri açısından değerlendirildiğinde 491 birim içerisinde 106 kez yer verildiği görülmüştür. İletişim becerileri en fazla metinler biriminde yer almaktadır ve alt becerilerden en fazla en çok duygularını ve düşüncelerini ifade etme ile açık fikirli olma alt becerilerine yer verilmiştir. İletişim becerisi düşünüldüğünde bu durum beklenen ve elbette demokratik bir sınıf ortamını destekleyebilecek olması bakımından olumlu bir durum olarak değerlendirilebilir. Ancak SB kitabında ikna etme alt becerisine hiç yer verilmezken, dinleme, bağlantı kurma gibi bazı alt becerilere ise çok az yer verildiği görülmektedir. Özellikle dinleme iletişim becerisi için etkin dinleme en önemli unsurlardan birisi olarak belirtilmektedir (Demirbilek ve Bozanoğlu, 2023). Tabii ki dinlediklerinin anlaşılması ve karşı taraftan alınan bildirimler arasında bağlantı kurularak çıkarımlar yapılması da son derece önemli görülmektedir. Bu sebeple ders kitaplarında özellikle bağlantı kurma noktasında çocukları etkin tartışmalara yönlendirecek sorular ve etkinliklerin yer alması gerektiği ifade edilebilir. SB dersi öğrenme ve yenilikçilik becerileri açısından genel olarak değerlendirildiğinde, söz konusu becerilere Demir ve Özyurt (2021) SB öğretim programları ve ders kitaplarına yönelik yaptıkları araştırmada ders kitaplarının 21. yüzyıl becerisinin geliştirilmesine yönelik olduğu belirtmişlerdir.

SB ders kitabının yanında İHYD ders kitabı da incelenmiştir. İlkokul 4. Sınıf İHYD ders kitabında incelenen 170 birim içerisinde yaratıcı düşünme becerisine 40, iş birliği becerisine 88, eleştirel düşünme becerisine 90, iletişim becerisine 184 kez değinildiği ortaya çıkmıştır. Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde en az yaratıcı düşünme becerilerine en fazla ise iletişim becerilerine yer verildiği görülmektedir. İş birliği ve eleştirel düşünme becerilerine ise benzer oranlarda yer verildiği söylenebilir. Her iki ders kitabı

karşılaştırıldığında İHYD dersi kitabında öğrenme ve yenilikçilik becerilerine daha fazla yer verildiği ifade edilebilir. Elbette bu durum bu dersin temel amaçları ve yapısıyla ilişkili olarak değerlendirilebilir. Çünkü İHYD dersi iş birliğini benimsemiş, ortak yaşam kültürünü benimsemiş ve uzlaşmayı temel alan bir derstir (MEB, 2018). Özellikle iletişim, iş birliği ve eleştirel düşünme becerilerinin kitapta daha fazla yer alıyor olması olumlu bir durum olarak değerlendirilebilir. Ancak, bütün becerilerin aslında birbiri ile bağlantılı olduğu düşünüldüğünde yaratıcı düşünme becerilerine az yer verilmiş olması bu dersin amaçlarına ulaşılabilmesi açısından düzeltilmesi gereken bir durum olarak görülmektedir.

Öğrenme ve yenilikçilik becerileri incelendiğinde elbette dört beceri grubunun da birbiri ile oldukça ilişkili olduğu söylenebilir. Örneğin yaratıcı düşünme becerisi gelişmiş bir bireyin fikirlerini aktif bir şekilde uygulayabilmesi için diğerleri ile iş birliği içinde bulunması gerektiği ve tabii ki fikir alışverişi içinde olması gerektiği vurgulanmaktadır (Newton ve Newton, 2014). Bu açıdan bakıldığında eğitim süreci içinde bu dört beceriye de dengeli bir biçimde yer vermek gerekmektedir. Ders kitaplarının sık kullanılan materyaller olması sebebi ile öğretmeni ve öğrenciyi yönlendirme gücünün olduğu, bu açıdan ders kitaplarında 21. Yüzyıl becerilerinden öğrenme ve yenilikçilik becerilerine dengeli bir biçimde yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Öneriler

Bu sonuçlar ışığında ders kitaplarının 21.yüzyıl becerilerinin geliştirilmesine yönelik zenginleştirilmesi önerilmektedir. 21. Yüzyıl becerileri ile ilgili olarak sadece ders kitapları değil öğretmen niteliklerini geliştirme ve öğretim programlarının düzenlenmesine yönelik çalışmalar da yapılabilir. Ayrıca diğer derslerin ders kitaplarının da 21. yüzyıl becerilerini geliştirmeye yönelik olma durumları analiz edilerek incelenebilir. Bu araştırma Öğrenme ve Yenilenme Becerileri ile sınırlı tutulmuştur. Bu beceriler dışında kalan diğer beceriler açısından ders kitapları, çalışma kitapları, öğretim programları vb. inceleme araştırmaları yapılabilir.

Kaynakça

- Altay, N. (2020). Ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarının beceriler açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 41*, 276-297.
- Anagün, S., Atalay, N., Kılıç, Z., & Yaşar, S. (2016). Öğretmen adaylarına yönelik 21. Yüzyıl becerileri yeterlilik algıları ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *PAU Eğitim Fakültesi Dergisi, 40(40)*, 160-175.
- Aslan, B., Okumuş, O., & Koçoğlu, Y. (2015). Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarının Öğrencilerin Gelişim Düzeyine Uygunluğunun İncelenmesi A Research on Conformity Of Secondary Level History Textbooks Pertnent To Students Degree of Development. *Journal Of International Social Research, 8(37)*.
- Aslan, S., & Aybek, B. (2018). Sınıf öğretmenlerinin ilkokul 4. Sınıf insan hakları yurttaşlık ve demokrasi dersi öğretim programına yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 38(1)*, 233-262.
- Aydemir, M. (2017). Ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarının ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan beceriler açısından incelenmesi. *International Journal of Contemporary Educational Studies (IntJCES), 3(2)*, 1-17.
- Bakioğlu, A., & Kurt, T.(2016). *Eğitimde demokrasi vatandaşlık ve vatanseverlik*. Nobel.
- Bektaş, M., Sellüm, F. S., & Polat, D. (2018). 2018 hayat bilgisi dersi öğretim programının 21. Yüzyıl öğrenme ve yenilikçilik becerileri açısından incelenmesi. *Sakarya Universtiy Journal of Education, 9(1)*, 129-147.
- Berat, G., & Candan, A. S. (2022). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ortaokul sosyal ders kitaplarına ilişkin görüşleri (Karabük Örneği). *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi, 5(10)*, 513-531.
- Bernal, E. (2014). A casestudy on thimpazt of globalization and multinational corporations on the development og 21st century skills and educational leadership. (Unpublshed doctoral dissertation). Universty of Southern California, USa.
- Brookhart, S. M. (2010). How to assess higher-order thinking skills in your classroom. Ascd.
- Çelikkaya, T. (2011). Sosyal bilgiler programında yer alan becerilerin kazandırılma düzeyi: Öğretmen görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 19 (3)*, 969-990.
- Demir, A. Y., & Özyurt, M. (2021). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitaplarının 21. yüzyıl becerileri bağlamında incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22(2)*, 1254- 1290. <https://doi.org/10.17679/inuefd.867905>

- Demirbilek, N. & Bozanoğlu, B. (2023). Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu, iletişim becerileri ve yaşam boyu öğrenme düzeyleri arasındaki ilişki. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24 (1) , 312-333. <https://doi.org/10.17679/inuefd.1132020>
- Elkatmış, M. (2013). 1998 vatandaşlık ve insan hakları eğitimi programı ile 2010 vatandaşlık ve demokrasi eğitimi programlarının karşılaştırılması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(3), 59-74.
- Evans, C. M. (2020). Measuring student success skills: A review of the literature on collaboration. Dover, NH: National Center for the Improvement of Educational Assessment.
- Gelen, İ (2017). P21_ Program ve öğretimde 21. Yüzyıl beceri çerçeveleri (ABD Uygulamaları). *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 15-29.
- Göçer, A. (2008). İlköğretim Türkçe ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 197-210.
- Gülersoy, A. E. (2013). İdeal ders kitabı arayışında sosyal bilgiler ders kitaplarının bazı özellikler açısından incelenmesi. *International Journal of New Trends in arts, Sports & Science Education*, 2(1), 8-26.
- Gürel, D. (2016). Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin ilköğretim 4. Sınıf insan hakları yurttaşlık ve demokrasi dersine yönelik görüşlerinin karşılıklı olarak incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 641-660.
- Hablemitoğlu, Ş., & Özmete, E. (2012). Etkili vatandaşlık eğitimi için bir öneri. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3), 39-54.
- Haçat, S. O., & Demir F. B. (2017). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin insan hakları yurttaşlık ve demokrasi dersine ilişkin görüşleri. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 1-17.
- Kan, Ç. (2009). Değişen değerler ve küresel vatandaşlık eğitimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17 (3), 895-904.
- Karakaş, M. M.(2015).Ortaokul sekizinci sınıf öğrencilerinin Fen Bilimlerine yönelik 21.yüzyıl beceri düzeylerinin ölçülmesi. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Kuş, Z. (2020). *Türkiye’de ve dünyada vatandaşlık eğitimi*. Pegem Akademi.
- MEB. (2018). *İnsan hakları yurttaşlık ve demokrasi dersi öğretim programı (4. Sınıf)*. Talim Terbiye Kurulu.

- Memişoğlu, H. (2014). SB öğretmenlerinin görüşlerine göre vatandaşlık eğitimi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(5), 1565-1584.
- Newton, L. D., & Newton, D. P. (2014). Creativity in 21st-century education. *Prospects*, 44, 575-589.
- Noor, K. B. M. (2008). Case study: A strategic research methodology. *American Journal of Applied Sciences*, 5(11), 1602-1604.
- Önal, H. & Kaya, N. (2013). SB ders kitaplarının (4 ve 5. Sınıf) değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(29), 21-37.
- Özkılıç, R. (2009). İletişim, (Edt: Mustafa Sarıtaş), Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı. A Pegem Akademi.
- Polat, E. G. (2011). Osmanlı' dan günümüze vatandaşlık anlayışı. *Ankara Barosu Dergisi*, 3, 127-157.
- Seferoğlu, S., & Akbıyık, C. (2006). Eleştirel düşünme öğretimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 193-200.
- The Partnership for 21st Centurul Learning (2015). Framework for 21st centurul learning. The Partners for 21st Centurul Learning: https://www.p21.org/storage/documents/docs/P21_Framework_Definitions_New_Logo_2015.pdf
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st Centurul Skills: Learning for Life in Our Times*. CA: John Wiley & Sons.
- Uçak, S., & Erdem, H. H. (2020). Eğitiminde yeni bir yön arayışı bağlamında "21.yüzyıl becerileri ve eğitim felsefesi". *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(1),76-93.
- UNESCO. (2015). Global citizenship education: Topics and learning objectives. Paris: UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/imeges/0023/002329/232993e.pdf>
- Üstel, F. (2004). "Makbul vatandaş"ın peşinde: II. Meşrutiyet'ten bugüne Türkiye'de vatandaşlık eğitimi. (1.Baskı.). İletişim Yayınları.
- Westheimer, J., & Kahne, J. (2004). What kind of citizen? The politics of educating for democracy. *American educational research journal*, 41(2), 237-269.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, A., Seçken, N., & Morgil İ. (1998). Lise 11. sınıf, kimya 3 ders kitaplarının kimya eğitime uygunluklarının araştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4, 73-83.

Ek-1: Öğrenme ve Yenilikçilik Becerilerinin Geçtiği Yerleri Belirleyebilmek için Oluşturulan Alt İfadeler Listesi

Yaratıcı Düşünme Becerisi Alt İfadeleri	Eleştirel Düşünme Becerisi Alt İfadeleri
Özgünlük ve yeni fikirler oluşturma	Bildiklerini ve bilmediklerini ayırt etme
Özgün önerilerde bulunma	Bildiklerinin doğruluğunu belirleme
İmgeleme	Olguların nedenlerini sorgulama
Sıra dışı bağlantılar kurma	Olaylar ve olgular arasında ilişki kurma
Sezgi, duygu ve tutkulara açık olma	Olaylar arasındaki ilişkileri fark etme
Risk alma, cesaret gösterme ve meydan okuma	Sunulan bilginin doğruluğunu ve bütünlüğünü belirleme
Yenilik ve risk alma	Sunulan bilgideki mantıksızlıkları ve yanlış akıl yürütmeleri tanımlama
İşbirliği Becerisi Alt İfadeleri	Gerçekler ve kanaatler; olgular ve fikirler arasındaki farkı fark etmek
Ekip ruhu	Bir eylemin veya davranışın değerini ya da uygunluğunu değerlendirmek için mantıklı ölçütleri teşhis etme
Takım ruhu	Fikirler ve görüşler arkasındaki mantığı ifade etme
Bireysel değerlendirilebilirlik	Yargıya varma ve mantıklı sonuçlara ulaşma
Olumlu bağlılık	İletişim Becerisi Alt İfadeleri
Yüz yüze (destekleyici) etkileşim	Dinleme
Grup çalışması-Grup ödevi (grup etkinlikleri-grupla çalışma kuralları)	Duygularını ve düşüncelerini ifade etme
Eşit başarı fırsatı	Geri bildirim alma-verme
Empati yapma	.. davranışlar sergileme
Çevre ile etkileşim kurma	Tartışma
Birlikte çalışma sorumluluğu alma	Bağlantı kurma
Birlikte çalışmayı teşvik etme	Açık fikirli olma
Grup arkadaşlarına saygı duyma	İkna etme
Karar alma süreçlerine katılma	Ortak bir amaç çevresinde toplanma
Meclis/ Kulüp çalışmalarına katılma	Anadilde iletişim
Akran Değerlendirme yapma	Yabancı dillerde iletişim
Yardımlaşma etkinliklerine katılma	Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma
Rol alma	Kitle iletişim araçlarını kullanma
Edindiği bilgileri paylaşma	İletişim bilgilerine sahip olma
Güdüleme	
Motive etme	
İkna etme	
Oylama	
Demokratik yollarla ifade etme	
Esnek	